

Ks. Adam Bielinowicz
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recepcja dokumentu „Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii – I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej” wśród nauczycieli religii

Słowa kluczowe: synod, archidiecezja warmińska, nauczanie religii, katecheza.

Keywords: synod, Roman Catholic Archdiocese of Warmia, teaching of religion, catechesis.

Wprowadzenie

Instytucja synodu diecezjalnego korzeniami sięga połowy II w. Powstała jako praktyka podyktowana potrzebą czasu w wyniku poczucia odpowiedzialności za jedność wspólnot chrześcijańskich i potrzeby konsultacji istotnych spraw. Nieformalne zebrania duchowieństwa stopniowo przerodziły się w prawnie uregulowaną instytucję. Przepisy kościelne – początkowo partykularne, a następnie powszechne – zaczęły regulować poszczególne kwestie związane z synodem. W życiu Kościoła partykularnego synod diecezjalny przyjmował różne funkcje w zależności od częstotliwości, z jaką był zwoływany, i od warunków kulturowych i eklezjalnych, w których działał¹. Sobór Watykański II wprowadził istotne zmiany

Adres/Adresse: ks. dr Adam Bielinowicz, Katedra Nauk o Rodzinie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, adam.bielinowicz@uwm.edu.pl.

¹ Szerzej na temat instytucji synodu diecezjalnego zob. M. Sitarz, *Synod diecezjalny w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Zarys problematyki*, Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich 27 (2014), s. 91–106; W. Wójcik, *Ze studiów nad synodami polskimi*, Lublin 1982; J. Dudziak, *Synod diecezjalny, jego struktura i rola w Kościele partykularnym (Refleksja kanoniczno-pastoralna)*, Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne 16 (1984), s. 47–80; E. Szafrowski, *Instytucja synodu diecezjalnego przed Soborem Watykańskim II*, Prawo Kanoniczne 31 (1988), nr 3–4, s. 21–33; T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002.

w strukturach synodów diecezjalnych, uwzględniając w obradach synodalnych udział osób świeckich. Współcześnie synody przestały być zgromadzeniami wyłącznie osób duchownych, a do udziału włączono przedstawicieli pozostałych stanów w Kościele. Poprzez wprowadzenie tej zmiany synody diecezjalne zaczęły bardziej odpowiadać współczesnym potrzebom Kościoła i w pewnym stopniu uwzględniać potrzeby ludzi świeckich. W Kodeksie Prawa Kanonicznego zapisano, że „Synod diecezjalny jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra swej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu”².

Struktura Kościoła jest hierarchiczna. Z tego faktu wypływa wniosek, że jedynym ustawodawcą jest biskup diecezjalny, a pozostali członkowie Synodu mają wyłącznie głos doradczy. Pomagają oni biskupowi rozpoznać wszechstronnie aktualne problemy diecezji i proponują możliwie najlepsze rozwiązania³. W historii diecezji warmińskiej odbyło się dwanaście synodów diecezjalnych. Trzynasty synod, zwołany przez bpa Maksymiliana Kallera w 1932 r., nie został dokończony. Czternasty synod jest pierwszym w dwudziestoletniej historii archidiecezji warmińskiej (ustanowionej 25 marca 1992 r. przez papieża Jana Pawła II). Dla zachowania ciągłości z diecezją warmińską pierwszy synod archidiecezjalny ma podwójny numer: I (XIV)⁴. Pierwszy (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej rozpoczął się w 2006 r., a zakończył w 2012 r. Prace swoim zasięgiem objęły komisje diecezjalne, a także zespoły synodalne w parafiach. Zaangażowanych było wiele osób, którym towarzyszyło poczucie odpowiedzialności za Kościół. Owocem tych prac są dokumenty regulujące życie Kościoła lokalnego⁵.

W 2017 roku przypada piąta rocznica zakończenia prac Synodu i publikacji dokumentów synodalnych. Podczas obrad synodalnych trwała ożywiona dyskusja, m.in. nad katechezą i dostosowaniem jej do zmieniającej się sytuacji Kościoła warmińskiego i powszechnego, co znalazło odbicie w dokumentach synodalnych. Okres pięciu lat wydaje się wystraszająco długi, aby zapoznać się z dokumentem i podjąć realizację wskazań w nim zawartych. Dlatego obecna rocznica stała się także sposobną okazją do sprawdzenia recepcji tego dokumentu wśród nauczycieli religii, zatrudnionych na terenie archidiecezji warmińskiej. Do weryfikacji tych informacji posłużyły anonimowe badania przeprowadzone wśród katechetów.

² Kodeks Prawa Kanonicznego, kanon 460.

³ Ibidem, 466.

⁴ Zob.: W. Ziemia, *Słowo wstępne*, w: W. Nowak, P. Rabczyński, L. Świto (red.), *I(XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006–2012). Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji*, Olsztyn 2012, s. 5–8 [dalej: I(XIV) Synod].

⁵ Zob. K. Dullak, *I(XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006–2012). Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji*, *Studia Koszalińsko-Kołobrzeszkie* 2013, 20, s. 33–47.

Metodologia badań

Głównym celem przeprowadzonych badań było ustalenie recepcji dokumentu „Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii – I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej” wśród nauczycieli religii. Problemem badawczym było poznanie recepcji wybranego dokumentu synodalnego. Badania te pozwoliły sformułować praktyczne wskazania, które mogą przyczynić się do skuteczniejszego realizowania treści sformułowanych przez synod.

W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Za narzędzie badawcze posłużył kwestionariusz składający się z trzech części: instrukcji wprowadzającej, części zasadniczej, którą stanowił logiczny układ pytań ankiety i metryczki. Zaprezentowany kwestionariusz ankiety był sporządzony przez autora niniejszego artykułu i nigdy wcześniej nie był wykorzystany.

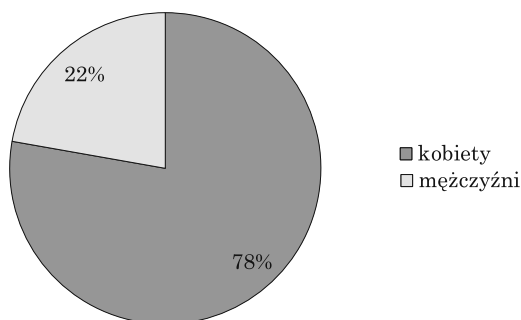
Formularz ankiety składał się z instrukcji; metryczki dotyczącej płci, miejsca zatrudnienia, stażu pracy, stopnia awansu zawodowego; pytań merytorycznych, w tym: dwóch zamkniętych, czterech półotwartych i dwóch otwartych.

Formularz opracowany został w formie elektronicznej i rozesłany drogą internetową w styczniu 2017 r. na adresy mailowe nauczycieli religii zatrudnionych w szkołach znajdujących się na terenie archidiecezji warmińskiej⁶. Ankieta była anonimowa, dlatego celowo zastosowano formularz, który nie pozwalał na identyfikację danych osobowych uczestników badania, a każdy katecheta miał możliwość tylko jednokrotnego wypełnienia ankiety.

Ankiety rozesłano do 465 nauczycieli religii, czyli ponad 86% wszystkich katechetów aktualnie zatrudnionych na obszarze archidiecezji warmińskiej⁷. Zbieranie danych zakończono w lutym. Ankiety wypełniło 108 (20%) aktualnie zatrudnionych nauczycieli religii. W badaniu udział wzięły 84 kobiety i 24 mężczyźni. Większą grupę badanych stanowiły kobiety (84), co daje 78% ogólnej próby badawczej, mężczyźni (24) stanowili 22%. Dane zobrazowano na wykresie 1.

⁶ Adresy email zostały udostępnione przez Wydział Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie.

⁷ W archidiecezji warmińskiej na początku roku szkolnego 2016/17 zatrudnionych było 539 nauczycieli religii, w tym 377 osób świeckich, 144 księży i 18 siostr zakonnych. A. Bielinowicz, *Świat bez niej jest niezrozumiały*, Gość Niedzielny – Posłaniec Warmiński 2016, nr 36, s. III.

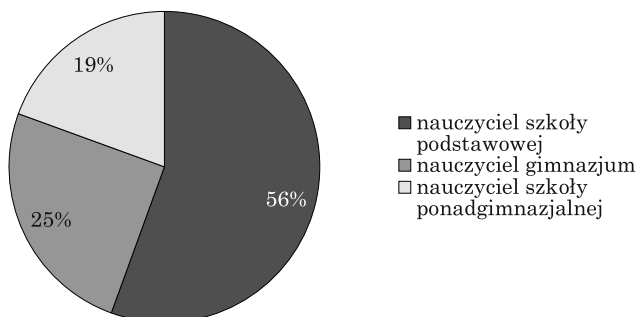

Wykres 1. Respondenci z podziałem na płeć (%)

Źródło: opracowanie własne.

Płeć badanych osób (ponad trzy czwarte kobiet) jest odbiciem ogólnej tendencji panującej w polskiej oświacie, gdzie zdecydowaną większość zatrudnionych nauczycieli stanowią kobiety.

Nauczyciele religii podali informację na temat typu szkół, w których aktualnie są zatrudnieni. W szkołach podstawowych pracuje 60 osób (56%) w szkołach ponadgimnazjalnych 27 osób (25%), a w gimnazjach 21 osób (19%). Dane ukazano na wykresie 2.

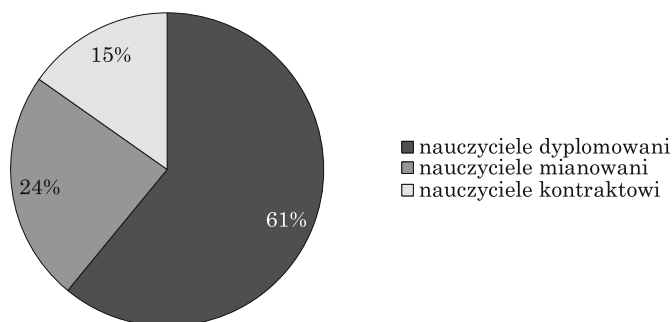

Wykres 2. Ankietowani z podziałem na typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, że w badaniu wzięli udział nauczyciele wszystkich typów szkół z wyjątkiem szkół artystycznych. W typach szkół ponadgimnazjalnych nauczyciele nie mieli możliwości zaznaczenia, jakiego rodzaju jest szkoła (liceum, technikum, szkoła zawodowa itd.).

W kolejnym pytaniu ankietowani podali stopień awansu zawodowego. Największą grupę stanowili nauczyciele dyplomowani – 67 osób (61%), następnie nauczyciele mianowani – 25 osób (24%). Najmniejszą grupę tworzą nauczyciele kontraktowi – 16 osób (15%). Wyniki te zobrazowano na wykresie 3.

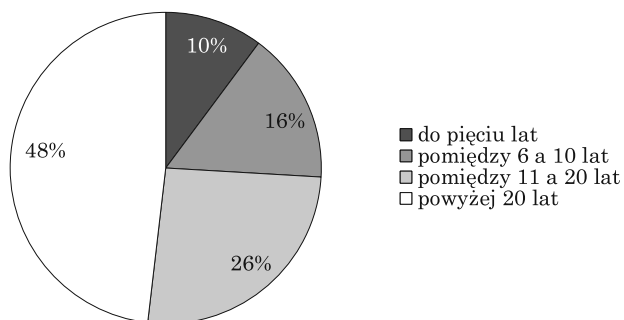

Wykres 3. Ankietowani z podziałem na stopień awansu zawodowego (%)

Źródło: opracowanie własne.

Nikt z nauczycieli stażystów nie wziął udziału w badaniu. Powyższe wskaźniki procentowe obrazują rzeczywisty rozkład stopni awansu zawodowego nauczycieli w polskich szkołach, gdzie najczęściej jest zatrudnionych nauczycieli dyplomowanych, a najmniejszą grupę stanowią stażysty.

Katecheci podali także, jaka była długość ich stażu pracy na stanowisku nauczyciela religii, odpowiadając na pytanie zamknięte, co dało możliwość wyboru spośród czterech odpowiedzi: do pięciu lat – 11 osób (10%), pomiędzy 6 a 10 lat – 17 osób (16%), pomiędzy 11 a 20 lat – 28 osób (26%), powyżej 20 lat – 52 osoby (48%). Dane obrazuje wykres nr 4.

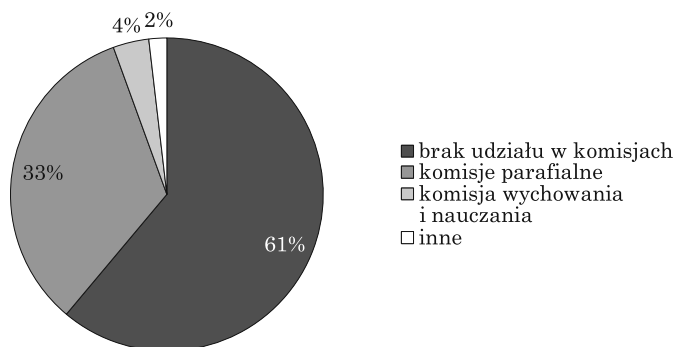
Wykres 4. Ankietowani z podziałem na staż pracy (%)

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że większość nauczycieli biorących udział w badaniu przepracowało w szkole ponad 20 lat, zaś najmniejszą grupę stanowią nauczyciele ze stażem pracy do 5 lat. Rozkład ten jest reprezentatywny i oddaje rzeczywisty staż pracy

nauczycieli. Tak długi staż pracy (powyżej 20 lat) wynika z faktu, że większość nauczycieli religii została zatrudniona już na początku lat dziewięćdziesiątych XX w., kiedy religia powróciła do polskiego systemu oświaty.

W kolejnym pytaniu katecheci odpowiedzieli na pytanie dotyczące udziału w pracach komisji synodalnych. Nie uczestniczyło w pracach żadnej komisji nauczycieli – 66 (61%), 36 (33%) zaangażowało się w pracę komisji parafialnych, 4 (4%) osoby czynnie włączyły się w obrady Komisji wychowania i nauczania, a 2 (2%) nauczycieli uczestniczyło w innych komisjach synodalnych. Procentowy rozkład tych danych zobrazowano na wykresie 5.

Wykres 5. Zaangażowanie respondentów w prace komisji synodalnych (%)

Źródło: opracowanie własne.

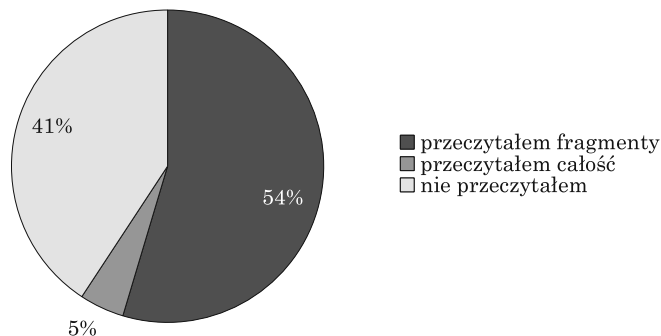
Analizując wyniki badań można stwierdzić, że ponad połowa ankietowanych nauczycieli nie uczestniczyła w pracach żadnej z komisji synodalnych. Należy ubolewać nad tym, że tak duża grupa katechetów nie została włączona w prace Synodu. Wynikało to najczęściej z faktu, że osoby te nie zostały zaproszone do prac. W pracę synodalnych zespołów parafialnych zaangażowana była jedna trzecia nauczycieli. Jedynie 4 osoby uczestniczyły w pracach Komisji wychowania i nauczania, 2 – w innych komisjach. W skład Komisji wychowania i nauczania weszło 21 osób⁸. Dwudziestu członków zostało zaproszonych imiennie do współpracy. Na początku prac Komisji wystosowano apel do wszystkich

⁸ Osoby, które uczestniczyły w pracach Komisji wychowania i nauczania: Elżbieta Andrasz, ks. Adam Bielinowicz, ks. Stanisław Borowiecki, Lech Borucki, Tadeusz Bułak, Henryka Chudzik, Ks. Wojślaw Czupryński, Małgorzata Dudaniec, ks. Piotr Duksa, ks. Piotr Jagielka, s. Anna Kruzewicz, Anna Leniec, Maria Łudczak, s. Barbara Mazur, ks. Józef Midura, ks. Leszek Niedźwiedz, Ewa Piórkowska, ks. Jerzy Rożentalski, Bożena Szczurek, ks. Wiesław Więcek, Anna Zellma. Zob. <http://archwarmia.pl/archidiecezja/pierwszy-synod-archidiecezji/sklad-osobowy-komisji-synodalnych/> (27.02.2017).

katechetów, aby osoby, które chcą włączyć się w prace Komisji, zgłosiły swój zamiar do Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie. Zgłosiła się tylko jedna osoba, którą włączono w pracę Komisji⁹.

Analiza i interpretacja badań

Na pytanie dotyczące zapoznania się z treścią statutów synodalnych 59 (54%) ankietowanych stwierdziło, że przeczytało fragmenty tego dokumentu, 44 (41%) katechetów przekazało informację, że nie zapoznało się z dokumentem, a 5 (5%) nauczycieli religii przyznało, że przeczytało całość opracowania. Dane te zobrazowano na wykresie 6.

Wykres 6. Znajomość statutów synodalnych przez respondentów (%)

Źródło: opracowanie własne.

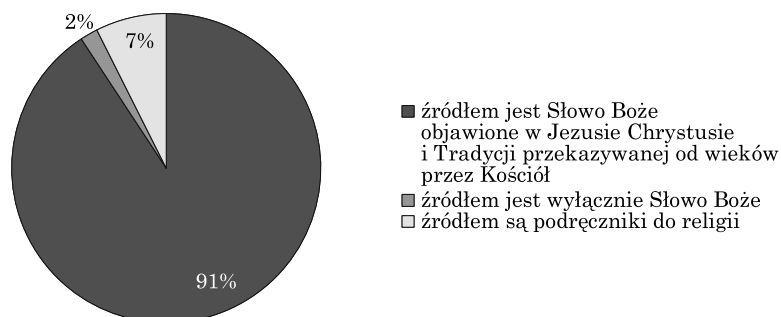
Z powyższych badań wynika, że ponad połowa ankietowanych przeczytała fragmenty statutów synodalnych. Katecheci, którzy nie zapoznali się z dokumentem, najczęściej uzasadniali swoją decyzję brakiem czasu lub faktem nieposiadania dokumentów. Ponad połowa osób z tej grupy zadeklarowała, że planuje lekturę dokumentu w najbliższym czasie.

Dokument synodalny wskazuje jednoznacznie podstawowe źródło katechezy, którym jest „Słowo Boże objawione w Jezusie Chrystusie zawarte w Piśmie Świętym i Tradycji przekazywanej od wieków przez Kościół”¹⁰. Podzieliło ten pogląd 98 katechetów (91%). Natomiast 8 (7%) nauczycieli religii zaznaczyło odpowiedź „źródłem katechezy są podręczniki do religii”, a 2 (2%) osoby wskazały na Słowo Boże jako jedyne źródło

⁹ Zob. A. Bielinowicz, *Notatka pisemna z rozmowy z przewodniczącym Komisji Wychowania i Nauczania ks. Wiesławem Więckiem*, Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej, Teczka: *I Synod Archidiecezji Warmińskiej*.

¹⁰ Synod 249.

katechezy. Nikt nie wskazał innych ewentualnych odpowiedzi. Dane te zobrazowano na wykresie 7.

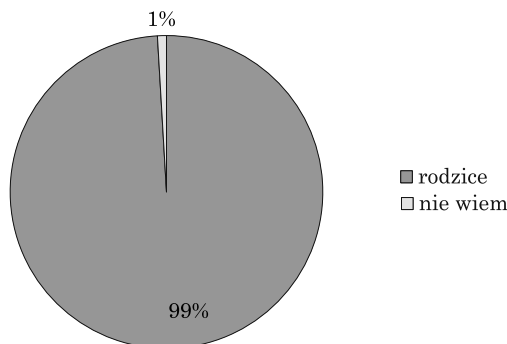

Wykres 7. Podstawowe źródło w opinii respondentów (%)

Źródło: opracowanie własne.

Analiza powyższych wskaźników jednoznacznie dowodzi, że zdecydowana większość katechetów jest zgodna, co do źródła katechezy. Świadomość ta najprawdopodobniej wynika z pogłębionej znajomości teologii, którą nauczycieli poznali na studiach, jak i osobistego doświadczenia rzeczywistości katechezy.

Podstawowe dokumenty katechetyczne¹¹, jak i Statuty synodalne jasno wskazują, że pierwszymi katechetami są rodzice dzieci¹². Nie powinno dziwić, że aż 107 (99%) katechetów zgodnie potwierdziło znajomość tej prawdy. Jedynie jedna osoba nie wskazała, kto jest pierwszym katechetą. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi, że pierwszymi katechetami są: papież, biskupi, księża czy nauczyciele religii. Dane te ujęto na wykresie 8.

Wykres 8. Pierwsi katecheci według oceny respondentów (%)

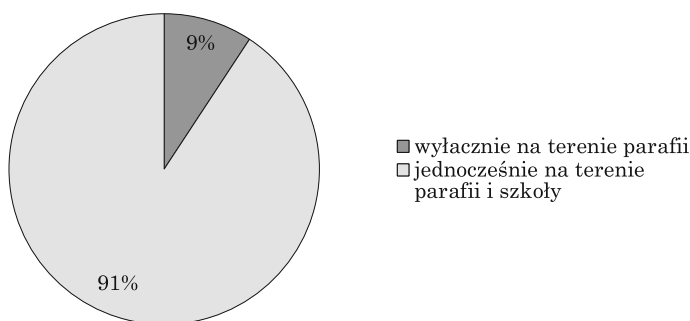
Źródło: opracowanie własne.

¹¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska O katechizacji w naszych czasach* „Catechesi tradendae”, Rzym 1979, 16; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 226.

¹² Synod 251.

Analiza powyższych danych dowodzi, że prawie wszyscy nauczyciele uważają, iż pierwszymi katechetami dzieci są ich rodzice. Założenie dotyczące „pierwszeństwa”, wydaje się tak oczywiste, że rzadko o nim się, niestety, mówi. Praktyka życia pokazuje konieczność uświadamiania rodzicom, że to ani Kościół, ani szkoła nie zastąpią ich i że nie powinni obowiązkowo nauczania religii nakładać wyłącznie na księży, katechetów, nauczycieli i wychowawców. Dobrze, że katecheci mają tego świadomość, ale warto o tym fakcie częściej przypominać rodzicom.

W kolejnym pytaniu poproszono katechetów o wskazanie miejsca, w którym powinno odbywać się przygotowanie do bierzmowania. Statuty synodalne stwierdzają, że przygotowanie powinno odbywać się jednocześnie w szkole, podczas lekcji religii, jak i w parafii, w ramach katechez parafialnych¹³. Zdaniem 98 (91%) ankietowanych przygotowanie należy prowadzić w szkole i w parafii, 10 (9%) katechetów wskazało wyłącznie parafię, a nikt nie wskazał jedynie szkoły jako najwłaściwszego miejsca przygotowania. Dane te zobrazowano na wykresie 9.

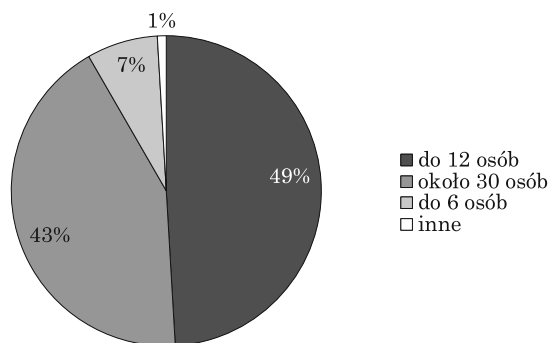
Wykres 9. Miejsce przygotowania młodzieży do bierzmowania w opinii respondentów (%)
Źródło: opracowanie własne.

Z odpowiedzi wynika, że większość ankietowanych dostrzega potrzebę jednoczesnego przygotowania młodzieży do bierzmowania, prowadzonego na terenie szkoły, jak i w parafii. Odpowiedź blisko jednej dziesiątej nauczycieli, którzy wskazali jedynie parafię jako właściwe miejsce, jest niezgodna nie tylko z dokumentem synodalnym, ale także z programem nauczania religii, który zakłada, że przygotowanie to powinno odbywać się także na lekcjach w gimnazjum¹⁴.

¹³ Synod 81, 271.

¹⁴ Program dla uczniów szkół gimnazjalnych przewiduje wtajemniczenie w sakrament bierzmowania i odkrycie przez młodzież swego miejsca we wspólnocie Kościoła. Zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, s. 107.

Następne pytanie dotyczyło liczebności grup, w których należy prowadzić przygotowanie uczniów do bierzmowania w ramach katechezy parafialnej. Synod zaleca, aby grupy liczyły maksymalnie 12 osób¹⁵. Podziela ten pogląd 53 (49%) nauczycieli. Natomiast aż 46 (43%) katechetów wskazało błędnie, że Synod zaleca tworzenie grup około trzydziestoosobowych. Tylko 8 (7%) uznało, że grupy winny liczyć do sześciu osób. Jedna osoba nie wskazała żadnej liczby. Dane te ukazano na wykresie 10.

Wykres 10. Liczebność grup przygotowujących się do bierzmowania w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Analizując wyniki badania można stwierdzić, że blisko połowa katechetów zna zalecenia Synodu. Pozostałe osoby wskazały inną odpowiedź, co może świadczyć o tym, że najprawdopodobniej swoją wiedzę czerpią z praktyki katechetycznej, gdyż w znacznej części parafii przygotowanie młodzieży do bierzmowania prowadzone jest w grupach trzydziestoosobowych lub nawet większych¹⁶. Powinno unikać się organizacji spotkań w dużych grupach, które charakteryzują się anonimowością członków, a skuteczność oddziaływania duszpasterskiego jest znikoma. Ich celem jest lepsze poznanie członków grupy, wymiana doświadczeń, inspiracja do dawania świadectwa i tworzenie klimatu przyjaźni. Mniejsze liczebnie grupy mają szansę stać się dobrą szkołą wiary i mogą lepiej służyć ewangelizacji kandydatów do bierzmowania. Warto zwrócić na to uwagę podczas szkoleń dla osób prowadzących katechezy parafialne i przypomnieć zalecenia Synodu w tym względzie.

¹⁵ Synod 257.

¹⁶ Dane obrazują coroczne ankiety parafialne, które proboszczowie przesyłają do Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie. Zob.: *Ankiety katechetyczne z lat 2011–2016*, Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Teczka „Ankiety katechetyczne”.

Kolejna badana kwestia dotyczyła odpowiedzialności za katechezę i nauczanie religii na terenie parafii. Synod zgodnie z przepisami Kodeksu Prawa Kanonicznego¹⁷ przypomina, że odpowiedzialnym w tym względzie jest proboszcz parafii¹⁸. W tym przypadku 108 (100%) ankietowanych była zgodna i wszyscy wskazali proboszcza. Podobny wynik dało kolejne pytanie dotyczące nadzoru nad nauczaniem religii na terenie archidiecezji warmińskiej. Synod w tym względzie wskazuje Wydział Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie¹⁹. Taką odpowiedź zaznaczyło aż 107 (99%) nauczycieli, jedna osoba wskazała Radę Kapłańską. Z toku analizy badań wynika jednoznacznie, że nauczyciele religii nie mają wątpliwości w kwestii odpowiedzialności za katechizację na płaszczyźnie parafii i archidiecezji. Swoją wiedzę najprawdopodobniej czerpią z codziennej praktyki i współpracy z proboszczami oraz pracownikami Kurii, a także ze znajomości prawa kanonicznego, które reguluje kwestie katechetyczne.

Na zakończenie ankiety postawiono dwa pytania otwarte. W pierwszym poproszono nauczycieli o ujęcie w punktach obowiązków proboszcza w odniesieniu do katechezy i nauczania religii. Najczęściej wskazano na: „organizację spotkań z katechetami”, „integrowanie katechezy szkolnej z programem duszpasterskim i liturgia”, „wspieranie nauczycieli religii w pracy katechetycznej, prowadzenie mediacji w przypadku wystąpienia konfliktów”, „modlitwę za katechizowanych i katechizujących”, „zakup pomocy katechetycznych”, „organizację spotkań dla katechetów”, „pomoc w przygotowaniu do przyjęcia sakramentów świętych”, „organizowanie rekolekcji szkolnych we współpracy z dyrektorami poszczególnych szkół”, „organizowanie spotkań z rodzicami dzieci przygotowujących się do sakramentów”, „opracowanie i wypełnienie ankiet katechetycznych i przesłanie ich na Wydział Nauki Katolickiej w Olsztynie”.

Drugie pytanie dotyczyło celów powołania synodu diecezjalnego. Katecheci udzielili następujących odpowiedzi: „odnowa życia diecezji i jej instytucji”, „pobudzenie wiernych do aktywności”, „ocena kondycji Kościoła oraz ukazanie metod i realnych pomysłów dotarcia do współczesnego człowieka”, „korekta błędów w zakresie doktryny i obyczajów, jeśli się takie ujawnią w diecezji”, „wytyczenie drogi i sposobów pracy apostołskiej w diecezji, czyli ukierunkowanie działalności duszpasterskiej na ożywienie wspólnot tworzących diecezję”, „odnowienie całego życia diece-

¹⁷ Kodeks Prawa Kanonicznego, kanon 776–777.

¹⁸ „Odpowiedzialnym za nauczanie religii w szkołach znajdujących się na terenie parafii jest proboszcz. Do jego zadań w szczególności należy m.in.: organizowanie katechezy parafialnej i troska o nauczanie religii w szkołach, [...]”. Synod 271.

¹⁹ „Z mandatu Arcybiskupa Warmińskiego nadzór merytoryczny nad nauczycielami religii pełni Wydział Nauki Katolickiej [...]”. Synod 277.

zji oraz jej instytucji”, „pomoc biskupowi, w jego zadaniach oraz właściwe prowadzenie wspólnoty chrześcijańskiej”, „uporządkowanie zasad życia w diecezji”, „znalezienie takich dróg, by wierni z pełną świadomością i odpowiedzialnością za swoje życie duchowe wrócili na łono Kościoła”, „odpowiedzią Kościoła na współczesne problemy wiernych”, „ujednolicenie nauczania katechetycznego w diecezji, usprawnienie i pomoc w sprawach katechizacji parafialnej”, „większe zaangażowanie świeckich”, „rozpoznanie sytuacji duszpasterskiej w diecezji, dostosowanie i ujednoczenie prawodawstwa lokalnego do przepisów powszechnych Kościoła”, „odnowa Kościoła partykularnego”.

Wnioski i postulaty

Głównym celem przeprowadzonych badań było określenie poziomu recepcji dokumentu „Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii – I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej” wśród nauczycieli religii. Blisko połowa ankietowanych nie przeczytała dokumentów synodalnych, z kolei prawie 55% nauczycieli zapoznała się z fragmentami dokumentu, a jedynie pięciu z nich przeczytało całość.

Problemem badawczym było poznanie poglądów badanej grupy na temat wybranych treści dokumentów synodalnych. Zdecydowana większość katechetów podziela pogląd, że źródłem katechezy jest Słowo Boże objawione w Jezusie Chrystusie zawarte w Piśmie Świętym i Tradycji przekazywanej od wieków przez Kościół. Prawie wszyscy nauczyciele uważają, że pierwszymi katechetami są rodzice i to przede wszystkim na nich spoczywa obowiązek religijnego wychowania dzieci. Większość (ponad 90%) zgadza się z założeniem, że przygotowanie do bierzmowania powinno być prowadzone jednocześnie na terenie szkoły i parafii. Większe różnice wystąpiły w odpowiedziach dotyczących liczebności grup młodzieży przygotowującej się do sakramentu inicjacji chrześcijańskiej. Blisko połowa odpowiedzi jest zgodna z zaleceniami, które formułuje Synod. Jednakże ponad 40% ankietowanych uważa, że grupy powinny liczyć około 30 osób, co wskazuje na nieznamość dokumentu i niezrozumienie argumentów, które przemawiają za wprowadzeniem zalecanych grup dwunastoosobowych.

Synod diecezjalny jest zgromadzeniem, które pracuje dla dobra wspólnoty Kościoła partykularnego²⁰. Duchowni, osoby konsekrowane oraz świeccy stają się członkami synodu, który odczytuje znaki czasu

²⁰ Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 460

w świetle Słowa Bożego. Synod rozważa, formułuje i proponuje rozwiązania, a także postulaty dotyczące poszczególnych struktur diecezjalnych i ruchów oraz stowarzyszeń życia chrześcijańskiego, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego. W ramach I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej działalność prowadziła Komisja wychowania i nauczania, której prace skupione były na katechizacji i nauczaniu religii. Pracom komisji towarzyszyło przekonanie, że osoby te uczestniczą w ważnym dziele, które pozwoli usprawnić katechizację i nauczanie religii na terenie archidiecezji warmińskiej. Część postulatów synodalnych już wdrożono, a pozostałe z różnym skutkiem są w trakcie realizacji. Autor postuluje przeprowadzenie badań, zwłaszcza wśród osób odpowiedzialnych za katechizację, jak i samych katechizowanych oraz ich rodziców, które pokazałyby realny stan wdrażania postanowień Synodu i mogłyby przyczynić się do ożywienia zarówno katechezy parafialnej, jak i podniesienia jakości nauczania religii w szkołach.

Przebadana grupa nauczycieli religii to katecheci zatrudnieni na terenie archidiecezji warmińskiej. Zdecydowaną większość ankietowanych stanowią kobiety, co wynika z faktu, że nauczanie religii, podobnie jak w przypadku innych przedmiotów, prowadzą przeważnie panie. Większa część osób ankietowanych to nauczyciele z długim stażem pracy, posiadający najwyższy (poza honorowym profesorem oświaty) stopień awansu zawodowego (nauczyciel dyplomowany). Ponad połowa pracuje w szkołach podstawowych, pozostali w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Większość z ankietowanych nie uczestniczyła w pracach komisji synodalnych, jedna trzecia była zaangażowana w pracę komisji parafialnych, tylko cztery osoby weszły w skład Komisji wychowania i nauczania. Ponad połowa ankietowanych nauczycieli nie uczestniczyła w pracach żadnej z komisji synodalnych. Należy zwrócić uwagę na fakt, że tak duża grupa katechetów nie została włączona w prace Synodu. Szkoda, że większość nauczycieli religii nie podzieliła się swoim doświadczeniem i nie włączyła się w formułowanie postulatów. Należy zaapelować do odpowiedzialnych za życie Kościoła partykularnego, aby w przyszłości w większym stopniu angażowali katechetów w dzieła, które mają służyć reformowaniu i ożywieniu życia religijnego diecezji.

Odnosząc się do problemu badawczego, należy stwierdzić, że poglądy zdecydowanej większości przebadanych katechetów są zgodne z wybranymi treściami I (XIV) Synodu Archidiecezji Warmińskiej, pomimo tego, że blisko połowa z nich nie przeczytała statutów, a pozostali zapoznali się tylko z fragmentami dokumentu. Oznacza to, że katecheci swoją wiedzę najczęściej czerpią z informacji, które zdobyli podczas studiów teologicznych, jak i z wieloletniej praktyki katechetycznej. Tezę tę po-

twierdząc także dwa pytania otwarte, w których poproszono nauczycieli religii o określenie obowiązków proboszcza dotyczących katechezy i celów powołania synodu diecezjalnego. Wszystkie udzielone odpowiedzi były zgodne zarówno z założeniami Synodu, jak i innymi dokumentami Kościoła. Należy zwrócić uwagę zarówno na wysoki poziom kształcenia, który otrzymują w trakcie studiów teologicznych przyszli nauczyciele religii, jak i formację permanentną, w której systematycznie uczestniczą. Jednakże w dalszym ciągu trzeba zachęcać katechetów, aby zapoznali się z uwagą z dokumentem synodalnym. Przykład odpowiedzi na pytanie dotyczące liczebności grup, jasno pokazuje, że kwestie szczegółowe mogą być niedostrzeżane i umykające uwadze nauczycieli religii.

Na zakończenie warto podkreślić, że badania grupy nauczycieli dają możliwość oceny ich posługi i pozwalają poznać ich poglądy dotyczące istotnych kwestii, które były problemem badawczym niniejszego opracowania. Kontynuowanie tego rodzaju badań i pozyskiwanie konkretnych danych pozwoli na ich wykorzystanie przez osoby, które kształcą przyszłych nauczycieli lub odpowiadają za formację permanentną katechetów.

RECEPCJA DOKUMENTU „NAUCZANIE I WYCHOWANIE CHRZEŚCIJAŃSKIE W PARAFII – I (XIV) SYNODU ARCHIDIECEZJI WARMIŃSKIEJ” WŚRÓD NAUCZYCIELI RELIGII

(STRESZCZENIE)

Piąta rocznica zakończenia prac Synodu i ukazania się drukiem dokumentów synodalnych jest sprzyjającą okolicznością do pogłębionej refleksji na temat znajomości wskazań i przypomnienia najważniejszych jego założeń. Podczas obrad synodalnych trwała ożywiona dyskusja m.in. nad katechezą i dostosowaniem jej do zmieniającej się sytuacji Kościoła warmińskiego i powszechnego, co znalazło odzwierciedlenie w dokumentach synodalnych. Okres pięciu lat wydaje się wystarczająco długi, aby ocenić stan znajomości dokumentu i realizacji wskazań w nim zawartych. Stąd podjęto badania, na podstawie których możliwe było sprawdzenie recepcji tego dokumentu wśród nauczycieli religii, zatrudnionych w archidiecezji warmińskiej.

RECEPTION OF DOCUMENT "CHRISTIAN TEACHING
AND EDUCATION IN THE PARISH OF I (XIV) SYNOD
OF THE ARCHDIOCESE OF WARMIA" AMONG TEACHERS
OF RELIGION

(SUMMARY)

The fifth anniversary of the completion of the work of the Synod and the appearance of Synod's documents is a good occasion for a profound reflection on the knowledge of indications and for reminding of its most important objectives. During the Synod a lively discussion took place, among other things, on the catechesis and adapting it to the changing situation of the Warmia and universal church, as it was reflected in the documents of the Synod. A period of five years seems long enough to assess the state of knowledge of the document and the implementation of its directions. Therefore, it becomes also a useful opportunity to check the reception of this document among religious teachers employed in the Archdiocese of Warmia.

